

Sokratovo modroslovje in nauk se je razločeval od drugih, da je bil splošen. Poprej so izrejevali slehernega le na korist svojega časa, svojega mesta in svoje deržave; Sokrat pa je zahteval splošno človeško izobraženje brez ozira na stan in deržavo. Čednosti naj človek nikar ne ljubi samo zavoljo vnanje koristi, ampak zavoljo nje same in zavoljo notranje blaženosti. Če rečemo, da je Sokrat modrost iz nebes prinesel, se sme tudi reči, da jo je do nebes povzdignil; pri njem ni bila modrost navezana na zemeljske razmere, ampak odločena je bila za vse stanove. Sam od sebe je rekel, da ni moder in da nima ničesar pokazati. Vsi tisti, kateri z mano občujejo, so bili od prvega zelo nevedni, pri meni so se pa veliko veliko naučili, kakor se njim in tudi drugim zdi. In toliko je gotovo, da se od mene ničesar niso naučili, da so pa sami iz sebe veliko lepega iznajdli in obdržali. Bog pa jaz sva jim pri tem pomagala. Mislil je, da ga je Bog poklical v podučevanje mladine; o odgojevanji se je naj raji pogovarjal, in moder človek nima imenitnejše skerbí na svetu, kakor da odgaja svojega sina.

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXII.

U. Barva, barvati. — Ker se mi je barva zdela nemška, torej sem se jako vzradoval, ko sem bral v Murkovem slovarji boja, bojar, bojariti m. farba, farbar, in barva mu je le veslarska klop (die Ruderbank).

T. Jaka radost — kratka radost. Miklosič pravi, da je beseda boja celo turška, in serbski Vuk ravno tako: boja color, bojiti, bojadisati tingere i. t. d. Murko pa naj te veseli, ker str. 779 po Vodniku piše: Barva „je slovenska beseda in poméni barjeno mast al mažo, ktera je kuhana al žgana“ (der Satz, Bodensatz, das Sediment).

U. Ali je to res?

T. Po Vodnikovi domači razlagi je torej domača, čisto slovenska. Sicer jezičniki sami ne vedó, in eni jo izpeljujejo a) iz lat. varius (bunt, mannigfarbig; verschieden, mannigfaltig), varietas (picturae), eni pa b) iz nem. wahren, sehen.

U. Pa je res slovenska naj bolja!

T. Meni se tudi vidi, zlasti ker se v starih, celo nemških narečjih bere časi var- ali bar-, časi far-, in -va ili -ba je obrazilo kej spremenljivo, p. varwe, variwa, barawa ali farauua (die Gestalt), dan. farve; v českem je sploh barva (Farbe, Kolorit), barviti, slov. barvati (färben) i. t. d. Čudno se mi le zdi, da je v ruskem in v staroslov. ni.

U. Kako se ondi zaznamnja naša barva (color, Farbe)?

T. Beró se razne besede v stsl. serb. rus. p: mast' f. unguentum, color, mastiti (mazati) ungere, tingere, mastilo (Färbestoff); šar', šara, šarota color, (nsl. šar maculosus habd. croat. šaran varius, cf. scardus), šariti -ovati tingere, šarjenje scriptura, pictura; cvét' flos, color; vap' color (etiam alex. e gr.), pri konjih ali lošadih (lošadjah) po ruski šérst', čes. srst' i. t. d.

XXIII.

U. Pisanke so lepo pisani ili barvani in prižani pirhi. Ali ne kaže tega že beseda pirh sama na sebi? Čemu torej pisani ili barvani ili prižani! Prižan je to kar pisan ali barvan, in prižke pravimo pri nas lepo pisanim jabelkom.

T. Rudeče v prežiliki (brasilika) kuhane jajca se imenujejo pirhi; sicer tudi jabelka, pomorance, kolački — in sploh, kar si darujemo o velikonoči, kakor si djal, v znamenje prijaznosti in veselja o tedanjem in prihodnjem vstajenji.

U. Od kod vendar beseda pirh?

T. Sam ne vem; „fors a pirje, pravi otec Marko, quod varia inscribebantur ovis paschalibus“!! Morebiti se da skazati iz pyreti (roth sein, sich schämen), pyriti (glühend — roth machen), pyriti se (schamroth werden), zavolj rudeče barve, katero kuhane dobijo v ognji. Po tem bi bila beseda pirh, ako ni slovanska, iz gerškega πῦρ t. j. ogenj; πῦρός stsl. pyro je nsl. in hrov. pira (far, milium, pirevica — pirjevica spelt, boh. pyr, scr. pur — Mikl.; pira die Graupe, besonders von der Gerste — Murk.).

U. Ali se ne vjema sploh s slovansko besedo pir t. j. gostija, svatba (Gastmal, Hochzeit), piriti, pirovati, pir imeti i. t. d.?

T. Pir je menda le na jugu, torej pri spodnjih ali dolenskih Slovanih navadna, ter pomeni iz rad. pi- in suff. r' v stsl. že πότης potatio, συμπόσιον convivium, compotatio; serb. a) dies festus collegii cujuscunque artificum, b) nuptiae; sploh res: convivium, pirovnik conviva i. t. d.

U. Kaj velja, da je nemški Bier iz slov. pir, pivo (cf. *πιβειν*, bibere, piti)! Pivo se imenuje po slovenski tudi ol, rod. olú ali vol, volú in vóla.

T. Nemški Bier (stn. pior, bius, pivasam) se res med Slovenci po mestih in pri mestih kliče dostikrat le pir; po nekterih slovenskih krajih pa vol in ol, olu — kakor se bere v v stsl. ol' m. gen. olu sicera schwed. in dan. öl, engl. ale n. ags. ealu nsl. ol cerevisia, olej, idem z ječmena vol lex. lit. let. alus.. Grimm, „qui vocabula haec elat. oleum nata putat.“

U. Dasiravno pravimo volje n. olje, pa vendar te razlage nimam rad; veliko ljubše mi je Metelkovo izpeljevanje vol iz vlati se: „valiti l. volvere, got. valvjan — iz val, val pa od vlati se, kar pomeni vzdigovati se, pénniti se, od tod tudi, piše Metelko: vol (pivo), volna, vlas i. t. d. cf. lat. volare“.

T. Morebiti, ker stsl. je vlajati n. vlati fluctibus agitari, vl'niti se, vl'novati fluctuare, vl'na fluctus, val, Welle, lit. vilnis i. t. d. Markova pa je: „vol cerevisia a vol medulla grani tritici“.

U. Markova bi tudi bila, ko bi kdo djal, da se pivo za to imenuje pir, in pir za to pivo, ker je bilo to nekdej Slovanom navadna pijača, in čem bolj je olnato (ol stsl. be-
rauschendes Getränke), tem bolj se vali, peni in vzdiguje! To zlasti vé, kdor ol kuha, po Jarnikovo: tori — ol toriti, po slovanski sploh: vari — pivo variti, od tod pivar ali pivovar, kakor olar ali volar m. volovar, da se kdo prehudo ne prevari!

XXIV.

U. Barva je barjena mast, kakor pravi Vodnik, pivo se vari, človek pa svari, naj se varuje, da ga pivo ne prevari. Kako se vjemajo ti glagoli? Kaj pomeni zlasti barjen, bariti?

T. Glagola bariti ne dobim v nobenem jeziku slovan-skem, in zdí se mi, da je Vodnik hotel le reči variti, var-jena mast je barva (Vendar prim. Nov. 1863. I. 3. in 4.).

U. Kolikrat se menja *b* pa *v*! Kaj se reče variti, in ali je domača slovanska?

T. Variti je v stsl. 1) coquere (kuhati) in tako tudi v vseh slovanskih jezikih, p. nsl. variti elixare, zvariti železo conferruminare (löthen; kochen, sieden, brühen; schmelzen), iz vréti; stsl. var' a) calx, varnica fornax calcaria, culina,

b) aestus, čes. var sluneční (solnčni), pl. vary (warme Bäder, Thermen) toplice; rus. varit' varivat' (kochen, siedend) p. pivo Bier brauen, varnja varnica Siederei; serb. var (m. f.) ardor, fervor i. t. d.; — 2) antevertere, praeoccupare, praecedere — currere, varjati, quidam e germ. sumtum putant: goth. ahd. faran ire.

U. Ker se iz staroslovenskega tako lepo pojasnijo različni pomeni v sedanjem pisanji slovanskem: povej mi, kaj znamenja ondi svariti?

T. Svariti je contumeliose tractare, obiurgare, pugnare, svarjati increpare, svarjenje increpatio, svar' pugna, svara, svar'ba rixa, svar'liv' contentiosus; nsl. svar trub. convicium meg. russ. svara čech. svár pol. swar oserb. svař and. svara respondere scr. svr, svar reprehendere, vid. Mikl.

U. Je li nsl. varovati v stsl. tudi?

T. Miklosië ima stsl. le varovati se cavere, in tole znamenito opombo: nsl. varati observare hung. - slov. decipere varovati, obarovati, varih, varovčín; vardeti, vardêvati curare, fovere lex. prevariti rib. prip. 280. prevara insidiae habd. bulg. vardi croat. var imati custodire luč. cf. rum. vard', e germ. ahd. bi - warôn servare goth. vars cautus vards ahd. war intentus wartên curare curt. I. 501.

U. Kjer vidim tisti „germ“ pri Miklosiçu, se ga vselej prestrašim. Koliko vrabcev ima v sebi! Koliko lepih besed se nam tako pobere in podere! Sej se tudi variti vjema z nem. warm — wärmen, svariti — warnen, varovati z nem. wahren, warten; torej naj gre v germ tudi slovanski variti — prevariti, varati — prevarati, ki že sam na sebi ni nič prida!

T. I jaz ne umem, zakaj je Miklosië varati, prevariti, prevara . . . sklenil z varovati se. Morebiti te hoče res svariti, da se varuj, da te kdo ne prevari! — Ali se ne da variti — prevariti decipere — izpeljevati iz stsl. variti — varjati antevertere i. t. d.?

U. Kaj pa de! Vari (čes. hūte dich, scher dich weg) in varuj se (čuj in čuvaj se), da te kdo ne prevari, ne preverne ali ne preberne, ne prelesti, pregane in ne prekane, precedi in ne prehití, ker sedanji svet je hiter in ves prekanjen, kakor pravi Hrovat, svet je varalica ili varalac (fallit, decipit ac fraudat)!